

РОЗВИТОК ВІДНОСИН УКРАЇНА – НАТО

1. ІСТОРИЯ СТВОРЕННЯ НАТО

Організація Північноатлантичного договору (НАТО - North Atlantic Treaty Association), яку також називають Північноатлантичним альянсом, була заснована 4 квітня 1949 року. Її засновниками стали дванадцять країн:

- дві північноамериканські країни - США, Канада;
- три країни Західної Європи - Франція, Італія, Великобританія;
- три країни Бенілюксу - Бельгія, Нідерланди, Люксембург;
- три країни Північної Європи - Норвегія, Ісландія, Данія;
- одна країна Південної Європи - Португалія.

Договір підписали у Вашингтоні, через це його часто називають Вашингтонським договором. Він передбачав взаємний захист і колективну безпеку. Колективна оборона залишається головним завданням Альянсу Договорів безстроковий. Це був перший союз післявоєнного часу. Приводом для його створення стала холодна війна, розмах якої весь час збільшувався. Оскільки західноєвропейські країни почували себе надто слабкими для індивідуального захисту, вони в 1947 році почали створювати структуру для співробітництва в захисті. В березні 1948 року п'ять країн - Бельгія, Франція, Люксембург, Нідерланди і Великобританія підписали Брюссельський договір. Він і став основою для НАТО роком пізніше.

Договір поважає індивідуальні права всіх держав-членів Альянсу, а також їхні міжнародні зобов'язання згідно зі статуттом ООН. Він зобов'язує кожну державу-члена взяти на себе частину ризику і відповідальності, пов'язаних із спільною безпекою, водночас надаючи кожному з членів Альянсу можливість користуватись перевагами спільної безпеки. Договір також вимагає від кожної держави-члена утримуватись від приєднання до будь-яких міжнародних зобов'язань, які йому суперечать.

НАТО є втіленням життєво важливих партнерських відносин між Європою і Північною Америкою. Це - міст через Атлантику. Північноатлантичний договір містив чотирнадцять загальних статей.

Найвідомішою є п'ята стаття. В ній говориться про спільну оборону із можливим використанням ядерної зброї. Вона відома під назвою "ядерна парасолька США". Така норма повністю відповідає Статутові Організації Об'єднаних Націй (ООН), котрий визнає "невід'ємне право на індивідуальну або колективну оборону, якщо відбудеться військовий напад на Члена Організації.

Ключовими є також статті 1 та 2. Стаття 1 констатує, що держави - члени НАТО - зобов'язуються "вирішувати всі міжнародні спори, учасником яких вони можуть стати, мирними засобами і таким чином, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир, безпеку та справедливість, а також утримуватись від погроз силою чи застосуванням сили у будь-який спосіб, несумісний з цілями Організації Об'єднаних Націй".

Стаття 2 фіксує намір держав - членів НАТО - сприяти "подальшому розвитку мирних і дружніх міжнародних відносин, зміцнюючи свої незалежні інституції, домагаючись кращого розуміння принципів, на яких ці інституції засновані, та створюючи умови для забезпечення стабільності і добробуту."

Альянс ніколи, навіть у роки "холодної війни", не використовував військової сили ані проти третіх країн, ані, тим більше, проти своїх держав-членів. Зобов'язавши Північну Америку захищати оборону Західної Європи, Альянс довів, що будь-яке намагання політичного та військового тиску на Західну Європу приречене на поразку. Водночас у такий спосіб було гарантовано, що політика окремих країн у галузі оборони поступово стане більш гармонійною та взаємозалежною.

Роль НАТО як політичного та військового союзу полягала у забезпеченні колективної, оборони від будь-якого можливого прояву агресії та підтриманні безпечного середовища для розвитку демократії та економічного зростання. Для стабілізації економіки західноєвропейських країн у період з 1947-го до 1952 р. були виділені кошти у рамках плану Маршалла. За словами тодішнього президента США Гаррі С. Трумена, план Маршалла та НАТО - "дві половинки одного горіха".

У 1949 р. у Вашингтоні було заплановано п'ять головних вимог, яких мусила дотримуватися кожна країна - член НАТО:

- ринкові відносини;
- достатньо сильні демократичні інститути;
- обов'язковий цивільний контроль над сферою безпеки й оборони;
- відсутність територіальних претензій і конфліктних ситуацій з країнами - сусідами;
- забезпечення прав людини як головний лейтмотив цього об'єднання.

Отже, Альянс заснований на принципах демократії, індивідуальної свободи і верховенства права.

Від часу утворення НАТО Альянс приймав нових членів п'ять разів: в 1952, 1955, 1982, 1999 та 2004 роках. Перший раунд розширення відбувся 1952 року, коли до Альянсу вступили Греція і Туреччина. Це дало можливість поширити зону безпеки і стабільності на Південно-Східну Європу. Три роки по тому, 1955 року, п'ятнадцятим членом НАТО стала Федеративна Республіка Німеччини.

Іспанія стала шістнадцятим членом НАТО, коли вступила до Альянсу в 1982 році. Після возз'єднання Німеччини 1990 р. цілісна Німеччина, включно з територією колишньої Німецької Демократичної Республіки, стала членом НАТО.

Завдяки членству в Альянсі країни Західної Європи та Північної Америки не лише спільно забезпечували власну оборону, але й спромоглися досягти небаченого рівня стабільності. Фактично, безпеку, яку гарантувало НАТО, можна назвати "киснем процвітання", який створив основу економічного співробітництва та подальшої інтеграції країн. Адже НАТО створювався не тільки як військова організація, а й з метою політичного, економічного і соціального зв'язку між країнами Альянсу. А на початку 90-х рр. Альянс сприяв припиненню холодної війни та усуненню ліній розподілу на європейському континенті.

Падіння Берлінського муру і розпуск Варшавського пакту після закінчення холодної війни відкрили можливість подальшого розширення НАТО. Нові демократичні держави Центральної та Східної Європи прагнули вступу до НАТО з метою інтеграції до євроатлантичних інституцій і гарантування своєї безпеки. З розпадом Варшавського договору в 1991 р. НАТО разом з іншими організаціями, такими як Організація з безпеки і співробітництва в Європі, планує політику з меншою загрозою континентальній безпеці.

1995 року Альянс оприлюднив результати проведеного Дослідження про розширення НАТО, в якому було розглянуто переваги прийняття нових членів і шляхи їх приєднання до Альянсу. За висновками Дослідження, закінчення холодної війни створило унікальну можливість розбудови надійнішої системи безпеки в євроатлантичному регіоні, а розширення НАТО сприяло б зміцненню стабільності і безпеки для всіх.

Чеську Республіку, Угорщину і Польщу запросили розпочати переговори про вступ на Мадридському саміті Альянсу 1997 року, а 12 березня 1999 року ці країни стали першими колишніми членами Варшавського пакту, які вступили до НАТО. Кількість членів організації була доведена до дев'ятнадцяти.

Урочисте прийняття відбулося 4 квітня 1999 року у Вашингтоні, де 50 років тому було підписано Північноатлантичний договір. На Вашингтонському саміті було прийняте ще одне важливе рішення. Прийнята "Нова стратегічна концепція" передбачала, що НАТО для застосування збройних сил в миротворчих місіях не потребує мандату жодної міжнародної організації, в тому числі Ради Безпеки ООН. Фактично, НАТО поставила себе "поза законом", порушивши систему міжнародного права, встановлену після Другої світової війни. Болгарію, Естонію, Латвію, Литву, Румунію, Словаччину та Словенію запросили розпочати переговори про вступ на Празькому саміті Альянсу 2002 року, а 29 березня 2004 року ці країни офіційно стали членами НАТО. Це був п'ятий, наймасштабніший раунд розширення в історії Альянсу. Під час спеціальної церемонії у Вашингтоні

прем'єр-міністри сімох нових країн вручили свої інструменти про приєднання держсекретареві США, оскільки оригінал Північноатлантичного договору зберігається у США. Таким чином, наразі 26 держав Європи та Північної - Америки є членами НАТО. Вони мають понад 860 млн. населення. Сукупний внутрішній валовий продукт цих країн становить близько 43 % від світового внутрішнього валового продукту. Вісім з десяти найрозвинутіших держав світу є членами НАТО.

Отже, до НАТО вступили три пострадянські країни - Латвія, Литва, Естонія, колишні соціалістичні - Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія. Всі вони, крім Угорщини, слов'янські. Членами НАТО стали православні країни - Румунія і Болгарія, ще раніше - Греція.

Етапи розширення Північноатлантичного альянсу	
Країни засновники-1949 р.	Бельгія, Великобританія, Данія, Ісландія, Італія, Люксембург, Португалія, США. Канада, Франція.
Перше розширення-1952 р.	Греція, Туреччина
Друге розширення-1955 р.	Німеччина (ФРН), НДР з 1990 р.
Третє розширення 982 р.	Іспанія
Четверте розширення-1999 р.	Угорщина. Польща, Чехія
П'яте розширення-2004 р.	Латвія, Литва, Естонія, Словаччина, Словенія, Румунія, Болгарія

Сім нових країн - членів та інші держави-кандидати були учасницями програми НАТО "План дій щодо членства", яку було впроваджено у 1999 році з метою надання допомоги заінтересованим країнам-партнерам щодо їхньої підготовки до можливого вступу до Альянсу. У рамках цього Плану країни-кандидати отримують практичні консультації та цільову допомогу. У свою чергу країни-кандидати мають досягти певних політичних цілей, як-то мирне розв'язання територіальних суперечок, забезпечення поваги до демократичних процедур та верховенства права, встановлення демократичного контролю над збройними силами тощо. Участь у Плані не є автоматичною гарантією майбутнього вступу,

проте значною мірою сприяє проведенню адаптації збройних сил та підготовці до виконання обов'язків та зобов'язань, що випливають із членства в Альянсі.

НАТО залишається відкритою для подальшого розширення і продовжуватиме політику зміцнення існуючих та налагодження нових партнерських відносин. НАТО оцінює кандидатуру кожної країни індивідуально, на основі досягнень у виконанні ППЧ* Країни можуть потім отримати офіційне запрошення НАТО розпочати переговори про вступ до Альянсу. Після отримання запрошення основні етапи процесу такі:

- переговори про вступ з представниками НАТО;
- запрошені надсилають листи про наміри до НАТО, разом з графіками термінів завершення реформ, що здійснюються у межах процесу ППЧ;
- країни НАТО підписують протоколи про вступ;
- країни НАТО ратифікують протоколи про вступ;
- генеральний секретар запрошує потенційних нових членів приєднатися до Північноатлантичного договору;
- запрошені приєднуються до Північноатлантичного договору відповідно до їхніх національних процедур;
- після передачі офіційних інструментів приєднання до Державного департаменту США, який є депозитарієм Договору, запрошені стають членами НАТО.

Не є членом НАТО і Європейського Союзу Швейцарія. Фінляндія, Австрія і Швеція, хоч і не є членами НАТО, але фактично перебувають під його захистом, позаяк входять до Євро-союзу.

Стати членом НАТО досить не просто. Для цього необхідно не тільки поділяти основні демократичні цінності, а й відповідним чином реформувати суспільство та економіку, організувати армію. Процес вступу до Альянсу - прозорий. У НАТО вступають не країни і не уряди, а демократичні суспільства і національна згода, детермінована новою свідомістю і свідомим вибором. Альянс нікого не примушує до вступу. Бажання ввійти до НАТО є особистою справою кожної держави. Разом з тим досвід країн Центральної та Східної Європи довів, що євроатлантична інтеграція — це найшвидший шлях до демократії та процвітання.

Основні проблеми, які спричинили розмежування Європи за часів холодної війни, полягали в ідеологічному, політичному та військовому протистоянні між Сходом та Заходом. Відколи внаслідок широкомасштабних змін холодна війна була припинена, НАТО запровадило в життя низку ініціатив, спрямованих на зміцнення безпеки і стабільності шляхом створення установ, які забезпечили б ведення діалогу, зміцнення довіри та розвиток співпраці з колишніми

противниками, а також іншими європейськими країнами і сусідніми державами у Середземномор'ї, тобто охоплюючи йде більш широкий регіон.

Найпершим кроком у цьому напрямі стало утворення у 1991 році Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС), перейменованої 30 травня 1997 р. на Раду євроатлантичного партнерства (РЄАП). Вона стала центральним форумом для ведення консультацій та втілення співпраці між НАТО та країнами - не членами в усьому євроатлантичному регіоні. До цих країн належать: Албанія, Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Хорватія, Грузія, Казахстан, Киргизька Республіка, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, колишня Югославська Республіка Македонія (Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою), Туркменістан, Україна, Узбекистан.

НАТО ініціювала діалог з сімома країнами Середземномор'я, що відбиває погляд Альянсу на те, що європейська безпека тісно пов'язана з безпекою і стабільністю у Середземномор'ї. Країни, що входять до так званого "Середземноморського діалогу": Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Мавританія, Марокко і Туніс.

У 1994 році НАТО запровадило ініціативу, відому під назвою "Партнерство заради миру" (ПЗМ). Ця програма має на меті допомогти країнам-учасникам реструктуризувати їхні збройні сили таким чином, щоб вони були здатними відігравати належну роль у демократичному суспільстві та брати участь у миротворчих операціях під керівництвом НАТО. Враховуючи індивідуальні потреби кожної окремої країни, програма надає змогу практичного співробітництва у багатьох галузях, тобто країни-учасниці можуть на власний розсуд обирати обсяги та тематику заходів у рамках програми, у яких вони бажають брати участь, виходячи із своїх потреб.

Конкретні зобов'язання учасників ініціативи "Партнерство заради миру":

- сприяти гласності у національному оборонному плануванні та бюджетному процесі;
- забезпечити демократичний контроль над збройними силами;
- підтримувати готовність та військовий потенціал, необхідні для участі в операціях під егідою ООН, ОБСЄ;
- розвивати відносини військового співробітництва з НАТО з метою спільного планування, підготовки та навчань, спрямованих на посилення можливостей учасників ініціативи здійснювати місії в таких галузях, як підтримка миру, пошукові та рятувальні роботи, гуманітарні операції та інші місії, щодо яких може бути досягнута домовленість;
- підготувати, в довгостроковій перспективі, підрозділи, здатні більш ефективно співпрацювати з силами НАТО.

На демократичний характер Альянсу вказує той факт, що всі, без винятку рішення в НАТО приймаються тільки консенсусом. Це означає, що усі рішення мають бути одностайними. Не можна примусити якусь державу-члена діяти всупереч власній волі та бажанням. Кожна країна - член НАТО має право вето. Це дає змогу заблокувати будь-яке неприйнятне для неї рішення альянсу. Внаслідок цього часто виникає потреба у проведенні тривалих консультацій, обговорень, дискусій, перш ніж буде ухвалене важливе рішення. Хоча сторонньому спостерігачеві така система може видатися надто повільною та громіздкою, вона має дві незаперечні переваги. По-перше, вона забезпечує дотримання суверенітету кожної з країн - членів Альянсу. По-друге, коли вже рішення досягнуто, воно користується стовідсотковою підтримкою усіх держав-членів і підкріплене готовністю його виконувати.

Найвищий орган, що ухвалює рішення в НАТО, - це Північноатлантична рада, до складу якої входить по одному Постійному представнику з боку кожної країни - члена Альянсу. Постійний представник має ранг посла, а в роботі йому допомагає національна делегація у складі дипломатичного персоналу та радників з питань безпеки. Рада засідає на рівні послів щонайменше раз на тиждень, а зазвичай - ще частіше. Також відбуваються регулярні засідання Ради на рівні міністрів закордонних справ та оборони, а час від часу - на рівні глав держав та урядів.

Як правило, Рада збирається для обговорення питань, що зачіпають спільні інтереси або потребують колективних рішень. Її засідання відбуваються з дотриманням мінімуму формальностей, а дискусії проводяться в атмосфері прямоти і відвертості. Не існує жодних обмежень щодо тем порядку денного. Кожна країна вправі поставити вимогу про скликання засідання Ради, коли виникає серйозна справа, яку, на її думку, Альянс повинен розглянути. Рішення в НАТО приймають політичні, а не військові структури. Військові виконують рішення політиків.

НАТО очолює Генеральний секретар, якого призначають терміном приблизно на чотири роки. Він є міжнародною посадовою особою найвищого рівня. Генеральний секретар обирається з числа видатних державних діячів однієї з країн - членів Альянсу. Будучи головною виконавчою особою, він головує на засіданнях Північноатлантичної ради та інших ключових органів Альянсу та сприяє досягненню консенсусу країнами - членами НАТО. Стосовно управління щоденною діяльністю Генеральному секретареві допомагає Міжнародний секретаріат, що складається з експертів та посадовців з країн - членів НАТО. Посаду Генерального секретаря НАТО обіймає Лап де Хооп Схеффер. Його офіційний вступ на посаду відбувся 5 січня 2004 р. Він є громадянином Нідерландів.

Потрібно взяти до уваги таке. НАТО не має власних збройних сил. Елементами його військової структури є національні збройні сили, а завданням - об'єднати та

координувати їх у випадку війни. Більшість сил, наданих у розпорядження НАТО, весь час залишається лід національним командуванням та управлінням, окрім випадків, коли країни - члени НАТО відряджають ці сили для виконання конкретних завдань під проводом НАТО, починаючи від - колективної безпеки до нових місій, таких як миротворчість та операції з підтримки миру. Політичні та військові структури НАТО забезпечують довготермінове планування, необхідне для того, щоб національні підрозділи були здатними виконувати ці завдання, а також запроваджують організаційні заходи стосовно спільного командування, управління, тренувань та навчань.

Найпоширенішим стереотипом є твердження про те, що НАТО - військовий агресивний блок, де провідну роль відіграють США. Це було правдою до кінця "холодної війни". Нині НАТО - не американська організація, а оборонно-політичний альянс. Внесок США становить лише 25 % бюджету НАТО, а решту вкладають європейські платники податків. Тож європейці повноправно вирішують питання колективної безпеки, виходячи, передусім, із власних національних інтересів. Рішення щодо участі у військових операціях Альянсу кожна країна-член приймає самостійно. Примусити до цього жодного зі своїх членів НАТО не може. Навіть якщо військову операцію розпочато, це не означає, що всі країни-члени є її учасниками. Наприклад, Бельгія, Франція та Німеччина не брали участі у війні в Іраку⁴⁶.

Штаб-квартира НАТО розміщена у Брюсселі (Бельгія). Вона є політичним штабом Альянсу та постійним місцем перебування Північноатлантичної ради. Тут розміщені постійні представники, національні делегації, Генеральний секретар, співробітники Міжнародного секретаріату, військові представники держав членів НАТО, голова Військового комітету та Міжнародний військовий штаб. У цьому приміщенні також працюють дипломатичні місії або контактні представники країн-партнерів, Відділ консультацій, командування та управління (С3) інші агентства НАТО.

У штаб-квартирі НАТО постійно працюють близько 3150 осіб, з них приблизно 1400 - це члени національних делегацій та національні військові представники у НАТО. Близько 1300 осіб працюють у Міжнародному секретаріаті та інших структурних підрозділах штаб - квартири, 350 осіб обіймають посади в Міжнародному військовому штабі, з них - 80 цивільних. Члени національних дипломатичних місій або контактних представництв держав-партнерів також працюють у приміщеннях штаб-квартири.

Майбутні члени НАТО мають відповідати базовим принципам, втіленим у Вашингтонському договорі, таким як демократія, свобода особи та іншим відповідним положенням, викладеним у преамбулі до Вашингтонського договору.

Від країн-претендентів очікується, що вони будуть:

- 1) вирішувати міжнародні суперечки мирним шляхом;
- 2) демонструвати відданість принципам верховенства права та прав людини;
- 3) вирішувати мирним шляхом міжетнічні конфлікти і зовнішні територіальні суперечки, спірні питання внутрішньої юрисдикції, відповідно до принципів Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та з метою прагнення до встановлення добросусідських відносин, поважати права національних меншин відповідно до принципів, що розроблені ОБСЄ;
- 4) встановлювати належний демократичний та цивільний контроль над своїми збройними силами;
- 5) утримуватися від Загрози силою чи застосування сили будь-яким чином, що не відповідає цілям ООН;
- 6) сприяти розвитку мирних та дружніх міжнародних відносин шляхом зміцнення своїх вільних інституцій та завдяки сприянню зміцненню стабільності й благополуччя;
- 7) продовжувати надавати цілковиту підтримку та брати участь у роботі Ради євроатлантичного партнерства, в програмі "Партнерство заради миру" та розвитку співробітництва з країнами-партнерами, що не є членами НАТО;
- 8) демонструвати відданість справі зміцнення стабільності та благополуччя через дотримання Принципів економічної свободи, соціальної справедливості та відповідальності за охорону довкілля;
- 9) робити свій внесок військового характеру в колективну оборону та у виконання нових завдань, що постають перед Альянсом, а також будуть готові взяти на себе зобов'язання щодо поступового удосконалення своєї обороноздатності;
- 10) належним чином брати участь у роботі установ НАТО;
- 11) прагнути до здійснення стандартизації та досягнення оперативної сумісності;
- 12) створювати через національну програму необхідну структуру з питань планування та виконання таких оборонних бюджетів, які б відповідали визначеним пріоритетам у сфері оборони та передбачали б відповідні схеми навчання для ознайомлення персоналу з існуючими в НАТО практикою та процедурами з метою підготовки до можливої в майбутньому участі в роботі структур Альянсу;
- 13) знайомитися з належними правовими механізмами та угодами, якими керується НАТО для забезпечення співробітництва в своїй структурі та формальним юридичним процесом, що передуює членству. Після завершення належних процедур нові члени приєднуються до Північноатлантичного договору.

НАТО проводить таку діяльність: - здійснює миротворчі операції для врегулювання конфліктів, зосереджуючись на забезпеченні постконфліктного будівництва;

- бореться з міжнародним тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення, нелегальним обігом наркотиків, торгівлею людьми, незаконним відмиванням грошей;

- впроваджує міжнародні освітні та наукові програми;

- надає гуманітарну допомогу країнам, що постраждали від стихійних лих і техногенних катастроф;

- сприяє демократичному розвитку країн, дотриманню основних прав людини, боротьбі з корупцією, ефективному державному управлінню.

Базові елементи нової конфігурації міжнародних відносин і український інтерес:-

а) НАТО стає базовою структурою не тільки європейської, а й глобальної колективної безпеки;

б) розширення традиційної сфери відповідальності НАТО, поширення НАТО на Схід за рахунок нових членів;

в) новий формат відносин НАТО і Російської Федерації з елементами інтеграції останньої в систему прийняття рішень Альянсу;

г) інтенсивне зближення Російської Федерації та США, яка може набути рис реального стратегічного партнерства;

д) геополітична експансія США в регіони Центральної Азії та Кавказу (за умови узгодження інтересів Заходу та Російської Федерації).

НАТО — структура європейської колективної безпеки. Колективна оборона залишається головним завданням Альянсу. НАТО зобов'язується захищати країни-члени Альянсу від агресії чи від загрози нападу на них, а також притримується принципу, що напад на одну чи декілька країн-членів НАТО буде розцінюватися як напад на усі країни Альянсу. За допомогою НАТО було припинено криваві конфлікти у Боснії та Косово, а також громадянську війну у колишній Югославській Республіці Македонії. В наш час сили під егідою НАТО допомагають забезпечувати стабільність у Косово, Іраку та Дарфурі. Із серпня 2003 р. НАТО здійснює керівництво міжнародними силами сприяння безпеці, що діють за мандатом ООН і мають завдання допомагати перехідному уряду Афганістану та місії ООН у гарантуванні безпеки в Кабулі та довкола нього. Це перша місія поза євроатлантичною зоною в історії НАТО. Міжнародні сили сприяння безпеці також надають допомогу Афганістану у розбудові ефективних структур національної безпеки. Ведення діалогу та співпраця з країнами, що не

є членами НАТО, допомагає подолати розколи, які виникли під час холодної війни, а також поширити безпеку та стабільність далеко за межі кордонів НАТО.

Нині найбільшу загрозу міжнародній безпеці створюють тероризм, розповсюдження зброї масового знищення та засоби її доставки. Північна Америка і Європа разом протистоять цим загрозам. Нині жодна країна світу неспроможна гарантувати свою безпеку лише власними силами. Автономні системи національної безпеки виявляються малоефективними. Національна безпека будь-якої країни сьогодні неможлива без тісної співпраці з впливовими міжнародними структурами безпеки. Навіть наймогутніші держави світу змушені формувати коаліції для протистояння новим загрозам у сфері безпеки. Відповідь на виклики часу полягає у тіснішому об'єднанні демократичних країн на основі спільних цінностей. З огляду на нові загрози, що постали перед людством, жодна країна не може залишатися осторонь розвитку глобальних процесів.

Альянс виступає незамінним зряддям захисту свободи і безпеки. НАТО бере участь у боротьбі з тероризмом, забезпеченні стабільності у багатьох регіонах світу. Розвиток подій у світі та на Європейському континенті протягом останніх років засвідчив, що НАТО є одним з найважливіших елементів глобальної безпеки і міжнародних відносин, основною найефективнішою структурою, навколо якої починає викристалізовуватися процес формування нової архітектури євроатлантичної системи безпеки. Головне завдання, яке вирішує Альянс, це перетворення з організації, що виникла у відповідь на загрози холодної війни, у структуру політично-воєнного характеру, яка спроможна ефективно протистояти новим загрозам. Згідно Воєнної концепції оборони проти тероризму НАТО має бути готовий до проведення операцій з попередження тероризму, антитерористичних операцій, операцій з урегулювання криз та наслідків терористичної діяльності, а також "операцій взаємодії*". Підвищити ефективність операцій НАТО та поглибити партнерські відносини мав на меті Стамбульський саміт НАТО, який відбувся 28-29 червня 2004 р. і в якому взяли участь лідери 26 країн - членів Альянсу.

Після розпаду колишньої Югославії Альянсу довелося приділити Балканам чимало уваги та зусиль. НАТО тричі вдалося до військового втручання з метою припинення або запобігання конфліктам у цьому регіоні - у 1995 році у Боснії та Герцеговині, 1999 року у Косово та 2001 року у колишній Югославській Республіці Македонія - а нині проводить дві миротворчих місії, здійснюючи управління Силами стабілізації (СФОР) на території Боснії та Герцеговини та Силами у Косово (КФОР) у південно-сербському краї Косово. Обидві місії спрямовані на підтримання безпечного середовища, у якому усі громадяни незалежно від етнічної приналежності могли б жити в мирі і де за допомогою світової спільноти могла б розвиватися демократія.

Зрозуміло, що у сучасному світі не може бути справжньої безпеки без дотримання основних демократичних прав та свобод. Загроза тероризму змусила євроатлантичну спільноту ще тісніше згуртуватися навколо системи спільних цінностей. Ця загроза поставила питання дуже гостро: людина має право бути вільною, має право на особисту безпеку. За влучним висловом одного з відомих європейських політиків, якщо ми поступимося одним з цих засадничих прав, ми ризикуємо втратити і свободу, і безпеку. Заходи безпеки жодним чином не можуть призводити до обмеження демократії.

НАТО співпрацює з Європейським Союзом. Перед розширенням обох організацій навесні 2004 р. вони мали 11 спільних членів. Після розширення кількість спільних членів зростає до 19, а з 1 січня 2007 р. - до 21. Це, безсумнівно, привело до розширення співпраці і консультацій з питань, що стосуються усіх аспектів співпраці НАТО-ЄС.

Співробітництво НАТО-ЄС бере початок від 24 січня 2001 р., коли тодішній Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон і представники країни, що тоді голувала в ЄС, обмінялися листами, в яких визначались аспекти співпраці і формат проведення консультацій між двома організаціями. Відтоді динаміка розвитку співпраці зростала. Цьому, зокрема сприяли:

підписання історичної Декларації НАТО - ЄС про ЄПБО (Європейську політику безпеки та оборони) 16 грудня 2002 р., яка проклала шлях до підписання домовленостей "Берлін - плюс";

підписання Угоди про Безпеку інформації між НАТО та ЄС 14 березня 2003 р.;

ухвалення домовленостей "Берлін — плюс" 17 березня 2003 р., що становлять основу практичної співпраці двох організацій у галузі врегулювання кризових ситуацій.

На основі рішень і висновків Вашингтонського саміту 1999 р. домовленості "Берлін-плюс" визначають структуру співпраці НАТО-ЄС у врегулюванні кризових ситуацій, забезпечують доступ ЄС до колективних ресурсів і потужностей НАТО для очолюваних ЄС операцій. По суті, вони дозволяють Альянсу підтримувати очолювані ЄС операції, в яких НАТО, як організація, не бере участі.

Відносини НАТО-ЄС охоплюють широке коло питань, що становлять спільний інтерес в галузі безпеки, оборони, врегулювання кризових ситуацій, боротьбу з тероризмом, розвиток сумісних і взаємодоповнюючих військових ресурсів, а також планування на випадок надзвичайних ситуацій. Система європейської безпеки на сьогодні і в майбутньому не може існувати незалежно від НАТО.

Політичні принципи стратегічного партнерства НАТО-ЄС:

- ефективні спільні консультації;

- рівність ЄС і НАТО у процесі прийняття рішень;
- повага до інтересів країн-членів ЄС і НАТО;
- повага до принципів Статуту ООН;
- узгоджена, прозора і координована розробка вимог військової спроможності, спільних для двох організацій.

2. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З НАТО

Відносини між Україною - впливовою державою європейського регіону та НАТО мають вагомe значення для гарантування миру і стабільності на євроатлантичному просторі. Географічно Україна посідає ключове місце на перетині Східної та Західної Європи. Вона знаходиться у стратегічно важливому регіоні з точки зору формування нової архітектури європейської та євразійської безпеки, на перетині сфер впливу двох структур безпеки - НАТО та Організації договору про колективну безпеку Співдружності Незалежних Держав (ОДКБ). Навколо України відбуваються масштабні інтеграційні процеси. Україна має спільний кордон з чотирма країнами НАТО - Угорщиною, Польщею, Румунією та Словаччиною. У політичному плані незалежна Україна завжди була відданою справі підтримання міжнародної безпеки та розвитку добросусідських відносин у регіоні.

Відносини Україна-НАТО було започатковано одразу після здобуття Україною незалежності та розпаду Радянського Союзу. В січні 1992 р. представник України вперше взяв участь у засіданні Робочої групи високого рівня Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС), від 1997 р. Рада євроатлантичного партнерства (РЄАГП*). На той час Рада північноатлантичного співробітництва була органом співпраці НАТО з країнами - не членами Альянсу. 22-23 лютого 1992 р. відбувся перший візит Генерального секретаря НАТО Вернера до Києва, а 8 червня того ж року - візит Президента України Л. Кравчука до штаб-квартири НАТО.

Проте часом започаткування регулярних, а нині й постійних контактів і співпраці України з Альянсом слід вважати 1994 р. Тоді розпочалися консультації України з НАТО у так званому форматі " 16+1" (16 на той час держав-членів Альянсу та Україна). В тому ж році Україна першою з країн Співдружності Незалежних Держав приєдналася до програми по здійсненню співробітництва, практичної індивідуальної співпраці у галузі безпеки й оборони між НАТО та окремими країнами-партнерами. З того часу Україна неодноразово доводила готовність робити внесок у зміцнення євроатлантичної безпеки своєю підтримкою Альянсу та окремих країн-членів у проведенні миротворчих операцій та врегулюванні кризових ситуацій. Українські військовослужбовці вже провели кілька десятків спільних з іншими країнами-членами та країнами-партнерами НАТО військових навчань на території України і за кордоном.

Серед країн-учасниць програми "Партнерство заради миру": Австрія, Азербайджан, Албанія, Білорусь, Вірменія, Грузія, Ірландія, Казахстан, Киргизстан, колишня Югославська Республіка Македонія, Молдова, Росія, Таджикистан, Туркменістан, Україна, Узбекистан, Фінляндія, Хорватія, Швеція, Швейцарія.

Відносини між Україною та НАТО набули якісно нового рівня і характеру, коли у 1997 р. в рамках саміту глав держав та урядів НАТО у Мадриді була підписана Хартія про Особливе партнерство між Україною та НАТО. Ця Хартія є основоположним документом, що визначає відносини між Альянсом і Україною. Тоді Україна вперше задекларувала свій намір прискорити інтеграцію до європейських та євроатлантичних структур. Відмова від цього об'єктивно створила б для України загрозу опинитися на периферії європейських інтеграційних процесів. Такі процеси спрямовуються на розбудову мирної і стабільної Європи. В Хартії визначається, що незалежна, демократична та стабільна Україна є одним з ключових факторів забезпечення стабільності в Центрально-Східній Європі, та на континенті в цілому, а також відзначено, що держави-члени НАТО продовжуватимуть підтримувати суверенітет та незалежність України, її територіальну цілісність та її статус без'ядерної держави, як ключові фактори стабільності та безпеки в Центрально-Східній Європі та на континенті в цілому.

НАТО, її країни-члени та Україна заявили про готовність до подальшого розширення і зміцнення співпраці та розвитку особливого і ефективного партнерства, що сприяло б забезпеченню стабільності та захисту загальноєвропейських демократичних цінностей. Хартія затвердила принципи і механізми подальшого розвитку відносин Україна-НАТО, визначила сфери для консультацій і співпраці та заснувала Комісію Україна-НАТО (КУН) для забезпечення поступу у цьому напрямку. Ця комісія збирається не менше двох разів для розгляду виконання Хартії та сприяння подальшому інтенсивному розвитку співробітництва між Україною та НАТО. Впродовж наступних п'яти років було розроблено широку програму співпраці у багатьох галузях, серед яких, зокрема, - оборонна реформа, економічні аспекти оборони, співробітництво між військовими, озброєння, планування з надзвичайних ситуацій цивільного характеру, наука і техніка. Така співпраця суттєво сприяє зміцненню євроатлантичної безпеки та стабільності і є корисною як для України, так і для НАТО. Вона спрямовується на розбудову нової, мирної і стабільної Європи.

7 травня 1997 р. з метою сприяння та розширення співпраці Україна відкрила своє представництво в Альянсі, а того ж року у Києві було відкрито Центр інформації та документації НАТО. Його завданням стало поширення інформації про оновлений Альянс та практичні переваги партнерства між НАТО та Україною. Центр сприяє проведенню досліджень, фінансує здійснення

проектів українськими громадянами та організаціями за темами, пов'язаними з діяльністю НАТО, поширює його документи та публікації. У відкритті Центру взяв участь Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана. Україна стала першою країною на пострадянському просторі, де був відкритий подібний заклад. З того часу Центр відіграє провідну роль у поясненні політики Альянсу і подоланні невірних поглядів на цю організацію. Директор Центру інформації та документації НАТО в Україні Мішель Дюре, громадянин Бельгії. Центр комплектується і фінансується Відділом інформації та преси НАТО і працює в приміщенні Українського Інституту міжнародних відносин.

8 квітня 1999 р. у Києві було відкрито Офіс зв'язку НАТО в Україні, діяльність якого спрямована на підтримку оборонної реформи, що здійснюється в Україні, та її участі у "Партнерстві заради миру".

Офіс сприяє налагодженню контактів та співпраці українських державних установ, міністерств і відомств з відповідними структурами НАТО та країн-членів НАТО. Значний обсяг співпраці, який забезпечує Офіс, стосується Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, окремих військових підрозділів. Керівник Офісу зв'язку НАТО в Україні Джеймс Грін, громадянин США. Раніше він протягом року працював іноземним співкерівником проекту провідної української громадської організації центр Разумкова стосовно програми НАТО "План дій щодо членства". З 1999 до 2002 р. Джеймс Грін опікувався питаннями співпраці Україна - НАТО у Міжнародному військовому штабі НАТО в Брюсселі.

26 вересня 2003 р. заснована Громадська Ліга Україна-НАТО. Вона об'єднала 43 неурядові організації. Останні сприяють євроатлантичній інтеграції України. Важливими завданнями Ліги є сприяння діяльності громадських організацій України, які діють в сфері співробітництва України з НАТО, а також сприяння підвищенню рівня обізнаності громадськості щодо діяльності НАТО.

У грудні 1997 року Україна та НАТО підписали меморандум про взаєморозуміння у галузі планування на випадок надзвичайних станів цивільного характеру та готовності до катастроф, таким чином засвідчивши, що цей напрям співпраці є одним з найбільш пріоритетних. У Меморандумі йдеться: "Співпраця між сторонами буде насамперед спрямована на обмін інформацією, експертними знаннями та досвідом шляхом організації семінарів, практичних занять та пілотних проектів у галузі оцінки ризиків, запобігання катастрофам, вдосконалення регіонального потенціалу у галузі ліквідації наслідків катастроф та планування з метою розробки картографічної системи відображення природних небезпек з метою моделювання оцінки ризиків". Консультації стосовно змісту та масштабів співпраці у цій галузі стали невід'ємною частиною регулярних контактів між Україною та НАТО у рамках загальних програм співробітництва.

Співпраця між НАТО та Україною в плануванні на випадок надзвичайних ситуацій почалась в 1995 р. Тоді пройшли великі зливи та почались, повені річок Уда та Донець у східній Україні. Повені вивели з ладу і частково зруйнували каналізаційні споруди міста Харкова. Внаслідок цього були серйозно забруднені запаси води для міста з населенням майже два мільйони. Управління НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій координувало допомогу від НАТО та держав-партнерів для розв'язання цих проблем. Така спільна робота приносить пряму користь Україні.

Конкретним здобутком у галузі планування на випадок надзвичайних станів цивільного характеру та готовності до катастроф стало заснування у травні 1998 року Євроатлантичного координаційного центру реагування на катастрофи (ЄАКЦРК). Центр, основною роллю якого є здійснення координації пропозицій щодо надання допомоги з боку держав НАТО та країн-партнерів у разі катастроф на євроатлантичному просторі, працює у тісній взаємодії з іншими міжнародними організаціями з надання допомоги.

Внаслідок сильних повеней, що сталися у 1998 році, Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків чорнобильської катастрофи офіційно звернулося до НАТО за допомогою. Прохання України одразу знайшло відгук, і ЄАКЦРК мобілізував необхідні ресурси, щоб здійснювати ефективне управління міжнародною операцією з надання гуманітарної допомоги, яку запропонували Україні країни-партнери у євроатлантичному регіоні.

Спільний пілотний проект Україна-НАТО щодо готовності до повеней та ліквідації їх наслідків є вагомим прикладом практичних ініціатив у галузі планування на випадок надзвичайних станів цивільного характеру. Цей проект був ухвалений Вищим комітетом НАТО з питань планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру 2 лютого 2001 року. Його основна мета полягає у вдосконаленні системи раннього оповіщення населення стосовно повеней та мінімізації їх наслідків в усьому районі басейну річки Тиси, щоб звести нанівець негативний вплив цього природного явища.

Україна взаємодіє з НАТО також на основі Державної програми співробітництва України на період 2001-2004 рр. і постанови Верховної Ради України "Щодо відносин України і Організації Північноатлантичного договору (НАТО)" від 23 квітня 1999 р.

Відносини між країнами НАТО та Україною зазнали спаду у 2002 році, коли Альянс висловив глибоку стурбованість твердженнями про те, що Україна, за схвалення вищого державного керівництва, передала Іраку обладнання протиповітряної оборони. Проте Альянс продовжував співпрацю з Україною, демонструючи відданість країн-членів ідеї розбудови міцних відносин з Україною та заохочення країни до подальшого поступу на шляху євроатлантичної інтеграції.

У листопаді 2002 року з метою поглиблення та розширення відносин Україна-НАТО у Празі був підписаний План дій У країна-НАТО, який має на меті сприяти реформаторським зусиллям України.

План дій від 2002 року створює стратегічні рамки для проведення поглиблених консультацій з політичних, економічних та оборонних питань і визначає стратегічні цілі та пріоритети на шляху до цілковитої інтеграції України до євроатлантичних структур безпеки. Ці стратегічні цілі та пріоритети України такі:

- вдосконалення законодавства задля зміцнення демократії та верховенства права;
- забезпечення свободи думки і слова;
- побудова соціально-ринкової економіки;
- створення умов для формування середнього класу;
- посилення енергетичної безпеки;
- розвиток партнерських відносин у сфері науки і технологій;
- поглиблення співпраці задля спільної боротьби з міжнародним тероризмом, поширенням зброї масового знищення і відмиванням грошей;
- реформування Збройних Сил і посилення цивільного контролю над ними.

Цей документ ґрунтується на Хартії від 1997 року, яка залишається основоположним документом, що регламентує відносини і у якому викладені спільно узгоджені принципи і цілі, охоплюючи політичні, економічні, інформаційні, безпекові, оборонні та військові питання, захист і безпеку інформації та правові аспекти. З метою забезпечення виконання цілей, окреслених у Плані дій Україна -НАТО в 2002 р., щорічно починаючи від 2003 р. розробляються Цільові плани, у яких Україна визначає свої цілі стосовно заходів, які вона планує провести, як внутрішньо, так і у співпраці з НАТО. Двічі на рік проходять підсумкові засідання, а щорічно - укладається звіт із аналізом успіху виконання документа. Розробка та виконання цих документів є результатом спільної праці Ради національної безпеки і оборони на чолі з Президентом України, Міністерства оборони, Міністерства закордонних справ, інших центральних органів державної влади. Головними результатами виконання завдань Цільового плану у 2005 р. стали розробка Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 рр., реформування Головної інспекції Міністерства оборони України, створення Громадської колегії при Міністерстві оборони України та інші. План дій Україна -

НАТО та Цільовий план на кожний рік саме і є тими спонукальними та регламентуючими документами, які сприяють досягненню стандартів НАТО та

готують країну до вступу в Альянс. Україна сама визначає, в яких заходах вона прагне брати участь спільно з НАТО, а також що вона бажає робити самостійно.

Важливим етапом у відносинах України з Альянсом стало прийняття Радою національної безпеки і оборони України 23 травня 2002 р. політичного рішення щодо набуття Україною у перспективі повноправного членства в НАТО.

В рішенні Ради наголошується, що "Україна розглядає НАТО як основу майбутньої загальноєвропейської системи безпеки і підтримує процес її розширення", а також "виходить з того, що кінцевою метою її політики, спрямованої на євроатлантичну інтеграцію, є вступ до цієї організації як основи загальноєвропейської структури безпеки". Подібні положення містяться у Воєнній доктрині України.

Це - закономірний крок на тлі трансформації НАТО з військово-політичної організації у політично-військову, глобалізації міжнародного середовища безпеки після 11 вересня 2001 р., реалізації стратегії розширення НАТО на Схід. Ним покладено край багаторічним ваганням і невизначеності і поставлено складні, але конкретні завдання перед органами державної влади.

В "Рекомендаціях парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО", схвалених Постановою Верховної Ради України від 21 листопада 2002 р., зазначено, що євроатлантична інтеграція України є суттєвим фактором зміцнення її національної безпеки, покликаним сприяти розвитку демократичних інститутів, громадянського суспільства, захисту прав і свобод людини. Крім того, в документі йдеться про необхідність інтенсифікації процесу євроатлантичної інтеграції України, кінцевою метою якого є набуття повноправного членства в НАТО.

Це було законодавчо закріплено Законом України "Про основи національної безпеки України", прийнятим 19 червня 2003 р., де до основних напрямків державної політики з питань національної безпеки України віднесено "забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією, іншими країнами Співдружності Незалежних Держав, а також з іншими державами світу".

Отже, всі державні та недержавні структури і суспільство загалом мають працювати на досягнення цієї мети.

ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З НАТО

НАТО і Україна співпрацюють у широкому діапазоні питань. Співпраця України з НАТО відбувається в 23 сферах, з них військових тільки - 4. Серед них чільне

місце займають оборонна реформа, боротьба з тероризмом, підтримання миру, планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру, забезпечення готовності до катастроф, політична співпраця з питань регіональної безпеки, військове співробітництво, а також наука і техніка. Таке співробітництво здійснюється переважно за рахунок Альянсу і є економічно вигідним для України.

Найбільшою сферою практичного співробітництва України з НАТО є військова, реформування у секторі оборони та безпеки. Ця співпраця НАТО з Україною - більш масштабніша, ніж з іншими країнами-партнерами. Причому, діяльність НАТО стосується не лише Збройних Сил і Міністерства оборони, але і включає підтримку Прикордонних військ України та Міністерства внутрішніх справ. Створена спільна робоча група з оборонної реформи, в реалізації якої Україна має можливість скористатися досвідом країн НАТО. Ухвалено Державну програму розвитку Збройних Сил України на 2006 - 2011 роки. Вона чітко регламентує етапи їх реформування.

НАТО допомагає Україні:

- в зміцненні демократичного і цивілізованого контролю над збройними силами;
- в удосконаленні оперативної сумісності зі збройними силами країн НАТО з метою підвищення здатності й готовності брати в межах, передбачених Конституцією і законодавством України, участь у міфотворчих операціях, здійснюваних під егідою ООН, в утворенні сил швидкого реагування;
- в розробці та виконанні військового бюджету;
- в реформуванні, перетворенні, трансформації успадкованого від Радянського Союзу численного українського війська, що має завеликий розмір, громіздку структуру командування, недостатній рівень технічного оснащення і комплектується на системі призову;
- у створенні менших за розміром ефективних збройних сил професійної і мобільнішої армії, здатної не тільки забезпечити державний суверенітет і територіальну цілісність України, але й здійснювати внесок у справу миру та стабільності в євроатлантичному регіоні;
- у військовій підготовці й перепідготовці офіцерів дійсної служби на основі європейських норм і стандартів (навчання іноземних мов, курси з управління в галузі планування оборони, людських ресурсів та оборонної конверсії);
- в реструктуризації, скороченні та конверсії оборонної промисловості;
- в перепідготовці звільнених у запас військових офіцерів до цивільного життя;
- у ліквідації наслідків катастроф, стихійних лих і, зокрема, запобіганні повеням.

Важливою складовою військового співробітництва є участь у миротворчих операціях під егідою НАТО, зокрема на Балканах. У різні роки Україну тут було

представлено піхотним батальйоном, моторизованим піхотним батальйоном та вертолітним загonom, що діяли у складі миротворчих сил під проводом НАТО у Боснії та Герцеговині, а її контингент у Косово включав вертолітний загін та значну частину Польсько-українського батальйону, який пройшов підготовку та повну сертифікацію за стандартами НАТО. Українські військовослужбовці в Косово надали допомогу місцевим жителям у відновленні 30 км ліній електропостачання та влаштуванні 10 шкіл, трьох лікарень і медичних пунктів. Ще одним доказом рішучості України у зміцненні міжнародної стабільності стало надання нею дозволу на використання повітряного простору антитерористичною коаліцією, з метою розгортання в Афганістані Міжнародних сил сприяння безпеці, провідну роль в яких відіграють окремі члени НАТО, а загальне командування з серпня 2003 року здійснюється Альянсом.

Україна також надіслала 1800 військових, що діяли у складі багатонаціонального формування під проводом Польщі в одному з секторів Міжнародних сил стабілізації в Іраку, до яких входять миротворчі контингенти кількох держав НАТО та країн" партнерів.

У грудні 2005 р., на виконання передвиборних зобов'язань Президента України - Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, український контингент у плановому порядку повернувся до Батьківщини. Український миротворчий контингент у Республіці Ірак - єдиний, що зміг підготувати для Збройних Сил Іраку повноцінне з'єднання на рівні бригади. Ця бригада (чисельністю 2700 осіб) була сертифікована за участю американського та польського командування багатонаціональних сил в Іраку. Вона готова до виконання завдань за призначенням. Для передачі досвіду, координації підготовки сил безпеки, реалізації проектів з відновлення військової та цивільної інфраструктури, надання допомоги в підготовці силових структур Україна у 2006 р. залишала в Іраку 50 представників своїх Збройних Сил.

Україна підтримала миротворчу операцію НАТО і ЄС у Судані. Укладена Угода про підтримку аі терористичної операції НАТО „активні зусилля" в Середземному морі. Українська транспортна авіація залучалася до перевезення вантажів та миротворчого персоналу Великої Британії, Італії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Польщі, США, Франції, Чехії. У 2005 р. українські військові контингенти та персонал брали участь у миротворчих місіях на території дев'яти країн світу⁵⁰. Всього досвід участі в миротворчих операціях отримали понад 28 тисяч українських солдат .

Підготовка підрозділів Збройних Сил України до участі в миротворчих операціях здійснюється на базі Яворівського навчального центру у Львівській області - найбільшого у Європі. Там створюється міжнародний центр миротворчості та безпеки. Після вступу до Альянсу на полігоні "Яворів" проходять спільні військові навчання. Це сприятиме розбудові місцевої інфраструктури (готелі, кафе, магазини, туристичні об'єкти), створенню нових робочих місць, розвитку

малого та середнього бізнесу. Починаючи з 2006 р., практикується залучення до участі в міжнародних операціях підготовлених підрозділів, з попередньою їх перевіркою представниками міжнародних організацій та наступною сертифікацією.

Виконання планів міжнародного військового співробітництва сприяє реалізації державної політики у воєнній сфері в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції. Міжнародне військове співробітництво є одним з ключових чинників забезпечення належного рівня безпеки України та реформування її Збройних Сил.

Миротворча діяльність Збройних Сил України є вагомим аргументом серйозності політичних заяв про поглиблення участі держави в міжнародній системі безпеки та її гідний внесок до цієї системи. Участь Збройних Сил України в міжнародних операціях і миротворчих місіях не лише забезпечує авторитет України у світі, але й сприяє підтриманню боєздатності військових частин і підрозділів та є важливим чинником професіоналізації українського війська. Цьому сприяє також щорічне проведення на території України навчання збройних сил країн-членів НАТО разом зі Збройними Силами України на суші та на морі.

Співробітництво України з міжнародними організаціями у сфері миротворчої діяльності набуває дедалі більшої інтенсивності та динамізму. Миротворча діяльність Збройних Сил сприяє формуванню позитивного іміджу України як бажаного партнера міжнародних організацій і провідних країн світу. Вона є єдиним внеском у справу забезпечення глобальної і регіональної безпеки.

НАТО надає допомогу Україні у вирішенні проблем військовослужбовців, звільнених у запас у ході проведення військової реформи. Завдяки фінансовій підтримці Альянсу з грудня 1999 р. по 2005 р. було організовано 39 курсів із вивчення іноземних мов (англійська, німецька, французька, італійська), які закінчили 447 колишніх військовослужбовців, і 15 курсів з основ ведення підприємницької діяльності для звільнених у запас офіцерів. НАТО також надає - Україні допомогу, що спрямовується на підготовку цивільних спеціалістів для Міністерства оборони. Для цього у

2006 р. держави - члени Альянсу виділили близько 800 тис. доларів 2.

В рамках цієї програми інвестується щороку близько 1,5 млн. євро, в 2006 р. - 2 млн. євро. Це дозволило досягти такого результату: 70 % колишніх офіцерів мають змогу працевлаштуватися після підготовки⁵³. З 2006 р. значно збільшене число офіцерів, які отримують військову освіту у вищих навчальних закладах країн НАТО. Загалом щороку українські вчені отримують близько 10 % усього наукового бюджету НАТО, що склало вже понад 12 мільйонів доларів США. За рівнем наукової співпраці з Альянсом Україна посідає друге місце після Росії.

Регулярно проводяться курси підвищення кваліфікації для українських військовослужбовців в Національній академії оборони України. Викладання здійснюється англійською мовою відповідно до стандартів НАТО. При Академії діє Центр підготовки офіцерів багатонаціональних штабів. Академія щорічно організовує для слухачів "Міжнародний тиждень", який проводиться за участі Оборонного коледжу НАТО у Римі.

Прикладом успішної співпраці між Україною та НАТО є програма професійного розвитку, яка спрямована на забезпечення високого рівня професійної підготовки для цивільних фахівців, які працюють в Міністерстві оборони України.

Ця програма була започаткована в 2005 р. 20 країнами-членами НАТО і передбачала не лише практичну підготовку фахівців, але й конкретні фінансові внески з боку країн-членів Альянсу. На 2007 р. цією програмою було охоплено 300 цивільних представників України.

Завдяки грантам НАТО в Україні створено науково-освітню мережу УРАН, яка є найбільшою телекомунікаційною мережею в країні. Через під'єднання до УРАНУ українські вищі навчальні заклади та дослідницькі інститути одержали високошвидкісний доступ до Інтернету. У червні 2006 р. Національний технічний університет "Київський політехнічний інститут" отримав 200 тис. євро на закупівлю додаткового обладнання для розвитку цієї мережі.

Однією з найвідоміших ініціатив наукової співпраці України з НАТО є спільний проект щодо створення унікального приладу генератора (Рентгенівського випромінювання - на базі Національного наукового центру "Харківського фізико-технічного інституту". Цей прилад, який за багатьма параметрами кращий за його світові аналоги, зможуть використовувати науковці різних країн світу для досліджень, пов'язаних з медициною, судовою експертизою, виявленням вибухівки, екологічною безпекою.

Один з останніх наукових проектів НАТО - "Легкий та прозорий захист" - передбачає створення нового покоління матеріалу для виготовлення бронезилов. Такий надміцний і водночас тонкий та легкий матеріал буде створений з монокристалного сапфіру, що його продукуватиме Інститут монокристалів НАН України (Харків). У цьому проекті беруть участь науковці з України, Чехії, Словаччини та Росії. Протягом тривалого часу тільки Росія випереджає Україну за кількістю отриманих від НАТО грантів на наукову співпрацю.

Науковим комітетом НАТО визначено пріоритетні галузі наукових досліджень:

- інформаційні технології;
- біологія клітини та біотехнології;
- нові матеріали та речовини;

- охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів.

Щорічно відбувається зустріч Спільної робочої групи Україна - НАТО з питань співробітництва у галузі науки та довкілля. В Україні декілька науково-дослідницьких закладів та лабораторій працюють над втіленням проектів за підтримки програми НАТО "Наука заради миру".

Важливе місце у сфері співробітництва з НАТО посідають зв'язки Національної академії оборони України з навчальними закладами Альянсу. Академія встановила та постійно поглиблює стосунки зі структурними підрозділами НАТО з метою вивчення передового досвіду в підготовці військових фахівців. Старші українські офіцери регулярно навчаються на курсах в Оборонному коледжі НАТО в Римі (Італія) та Школі НАТО в Обераммергау (Німеччина).

Військово-технічне співробітництво Україна - НАТО здійснюється за напрямками:

- досягнення достатнього рівня взаємо сумісності Збройних Сил України з силами Альянсу та країнами-партнерами для забезпечення належного рівня співробітництва відповідно до існуючих стандартів з метою надання підтримки у реалізації спільних цілей;
- підтримка обміну поглядами з питання адаптації оборонно-промислового комплексу України до ринкового середовища;
- розвиток в Україні системи кодифікації сумісної з системою кодифікації НАТО;
- досягнення належного рівня сумісності у сферах повітряної оборони та управління повітряним простором;
- досягнення належного рівня сумісності з НАТО у системі командування, контролю, зв'язку та інформації;
- досягнення належного рівня сумісності у сфері стандартизації, зокрема систем розвитку, впровадження та логістики відповідно до стандартів НАТО;
- запровадження підходів щодо управління життєвим циклом озброєнь в Україні;
- підтримка існуючих та започаткування нових проектів ліквідації небезпечного, непридатного та надлишкового озброєння, а також легкого озброєння та стрілецької зброї в Україні.